

*Ісланкін С. М.,**доктор філософії у галузі права,
старший викладач кафедри кримінально-правових дисциплін
Дніпровського державного університету внутрішніх справ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0864-2679>*

ОСОБЛИВОСТІ ДОКАЗУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ

Анотація. Автором здійснено комплексне наукове дослідження особливостей доказування кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством. За результатами проведеного дослідження визначено основні проблеми та особливості збирання, перевірки й оцінки доказів під час досудового розслідування таких кримінальних правопорушень. Проаналізовано окремі положення кримінального процесуального законодавства, судову практику та наукові підходи до доказування домашнього насильства. Особливу увагу приділено встановленню систематичності насильницької поведінки як однієї з головних ознак кримінального правопорушення, передбаченого ст. 126-1 КК України. Визначено, що встановлення систематичності домашнього насильства потребує комплексного дослідження обставин його вчинення та належної фіксації всіх епізодів насильницької поведінки. Розглянуто особливості доказування у кримінальних правопорушеннях, пов'язаних із домашнім насильством, у тому числі у випадках, коли попереднє насильство пов'язане з вчиненням іншого, «наслідкового» кримінального правопорушення. Наголошено на необхідності встановлення зв'язку між попередніми проявами домашнього насильства та іншими кримінально протиправними діями. Визначено особливості проведення огляду місця події, допиту потерпілих і свідків, застосування процесуального інтерв'ю, а також збирання та оцінки доказів у кримінальних провадженнях, пов'язаних із домашнім насильством. Констатовано, що ефективність доказування таких кримінальних правопорушень, залежить від комплексного використання процесуальних засобів, своєчасного проведення слідчих (розшукових) дій та належної оцінки доказів, а також врахування особливостей потерпілих від домашнього насильства.

Ключові слова: домашнє насильство, доказування, докази, систематичність, досудове розслідування, слідчі (розшукові) дії, потерпілий, дитина.

Постановка проблеми. Домашнє насильство, як кримінально-правове явище залишається одним із найбільш розповсюджених правопорушень, вчинених на території України. Його суспільна небезпечність та системний характер вчинення зумовлюють необхідність не лише належної кримінально-правової кваліфікації, але й забезпечення ефективного процесу доказування. У цьому контексті, важливим етапом формування сучасної моделі кримінально-правового реагування на домашнє насильство є прийняття Закону України від 06.12.2017 № 2227-VIII «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству щодо жінок

і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» [1]. На підставі цього Кримінальний кодекс України (далі – КК України) було доповнено ст. 126-1 «Домашнє насильство», а також внесено інші зміни до положень кримінального та кримінального процесуального законодавства у досліджуваній сфері.

З огляду на тематику нашого наукового дослідження зауважимо, що застосування положень кримінального та кримінального процесуального законодавства у зазначеній сфері свідчить про наявність низки проблем, які негативно впливають на результати досудового розслідування. Передусім, це стосується формування належної доказової бази щодо факту вчинення домашнього насильства, ефективного реагування правоохоронних органів на таке явище, встановлення причинно-наслідкового зв'язку між діями кривдника та їх наслідками, характеру заподіяної шкоди, а також належної оцінки попередніх випадків насильницького впливу на потерпілого. Зазначене зумовлює необхідність формування нових підходів до документування таких кримінальних правопорушень, збору та оцінки наявних доказів, встановлення мотиву і способів вчинення домашнього насильства.

Аналіз останніх досліджень. Принагідно відзначити, що проблематика дослідження особливостей доказування кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством була предметом наукової розвідки значної кількості вчених. Серед останніх слід виокремити імена таких науковців: Авраменко С. М., Базелюк В. В., Гловюк І. В., Гусєва В. О., Гутник А. В., Кікінчук В. В., Коць Є. П., Мельник А. Р., Нікішев О. В., Сомик О. С., Степанюк Р. Л., Тетерятник Г. К., Чомахашвілі О. Ш., Шаповал К. А. та інші.

Метою написання статті є дослідження особливостей доказування кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством.

Виклад основного матеріалу. Як зазначають Тетерятник Г. К. та Сомик О. С., у питанні доказування, у першу чергу привертає увагу систематичність насильницьких дій щодо потерпілої особи для встановлення факту кримінального правопорушення, передбаченого саме ст. 126-1 КК України [2, с. 581].

Враховуючи зазначене, пропонується звернути увагу на висновок Верховного Суду колегії суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду (далі – Суд), викладений у постанові від 28.02.2023 у справі № 725/4683/20. Суд звернув увагу на те, що для доведення систематичності домашнього насильства значення мають сам факт і обставини вчинення окремих його епізодів. Правові наслідки, які настали чи не настали для

кривдника за цими окремими епізодами, а також час, коли такі наслідки настали, не є обставинами, які можуть впливати на доведеність цих епізодів [3].

Щодо доведення факту вчинення домашнього насильства Суд наголошує, що це може бути здійснено за допомогою будь-яких доказів, допустимих у кримінальному провадженні, і закон не містить вимоги доведення його спеціально визначеними засобами доказування. Серед іншого, суд може прийняти до уваги адміністративні протоколи поліції, обмежувальні приписи, рішення суду в справі про адміністративне правопорушення, які оцінюються ним у сукупності з іншими доказами, наданими сторонами [3].

Наведене дає підстави стверджувати, що правозастосовна практика орієнтована на встановлення не лише факту вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 126-1 КК України, але й визначення сукупності його епізодів. Так, Базелюк В. В. проаналізував надані правові позиції стосовно поняття «систематичності домашнього насильства» викладені у межах постанов Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 25.02.2021 у справі № 583/3295/19, від 14.06.2022 у справі № 585/3184/20, від 28.05.2024 у справі № 522/2378/22, відповідно до яких домашнє насильство, передбачене ст. 126-1 КК України, буде мати місце у разі вчинення однієї з форм насильства (фізичного, психологічного або економічного) втретє [4, с. 36].

У цьому контексті особливого значення набуває питання встановлення систематичності домашнього насильства у випадках, коли попередні його прояви не були належним чином зафіксовані правоохоронними органами. Враховуючи судову практику, визначальним у таких випадках є встановлення судом факту неодноразового вчинення відповідних форм домашнього насильства на підставі доказів, отриманих у передбаченому законом порядку.

До прикладу, у постанові Верховного Суду від 25.02.2021 у справі № 583/3295/19 встановлено, що словосполучення «систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства» описує діяння. Закінченим кримінальне правопорушення вважається з моменту вчинення хоча б однієї із трьох форм (фізичного, психологічного чи економічного) втретє, у результаті чого настав хоча б один із вказаних в законі наслідків. При цьому не має значення, чи було відображено в адміністративному протоколі поліції, в обмежувальному приписі чи в іншому документі факт перших двох актів насильства. Факт документування має значення для доказування систематичності, але не більше ніж інші передбачені законом докази [5].

Вбачається, що встановлення такої ознаки об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення передбаченого ст. 126-1 КК України, ґрунтується на оцінці доказів, що відповідають ознакам належності та допустимості. Зазначений підхід знаходить підтвердження у сучасній практиці Верховного Суду. Так, у постанові колегії суддів Трьогої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 21.05.2025 у справі № 161/16879/23 встановлено, що норми кримінального процесуального законодавства не передбачають необхідності доведення факту домашнього насильства якимось певним видом доказів. При цьому Суд зазначив, що для доказування систематичності має значення факт документування домашнього насильства, але не більше ніж інші передбачені законом докази [6].

Зважаючи на це ми підтримуємо думку Гловюк І. В., Гутник А. В. та Коць Є. П., які наголошують, що не потрібно зводити доказування систематичності домашнього насильства до двох адміністративних протоколів, оскільки це обмежує доказування та суперечить практиці Верховного Суду. Додатково слід враховувати показання, речові докази, висновки експертів, якщо потерпіла особа раніше не зверталась до правоохоронних органів чи суду [7, с. 604].

Разом із цим, доведення систематичності домашнього насильства потребує розгляду особливостей доказування кримінальних правопорушень, пов'язаних із його вчиненням. Це пояснюється тим, що прояви домашнього насильства можуть не охоплюватися складом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 126-1 КК України, а бути передумовою або пов'язуватися із вчиненням інших кримінальних правопорушень.

На необхідність розмежування домашнього насильства як самостійного складу кримінального правопорушення та інших кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством, звертають увагу Гусєва В. О. та Шаповал К. А., які вважають, що поняття «злочин, пов'язаний із домашнім насильством» є значно ширшим за диспозицію ст. 126-1 КК України та охоплює не лише випадки вчинення систематичного домашнього насильства як самостійного складу кримінального правопорушення, а й інші суспільно небезпечні діяння, учинені в контексті сімейних або близьких відносин та такі, що мають ознаки домашнього насильства [8, с. 645].

Важливість такого розмежування безпосередньо пов'язана з предметом доказування. Тетерятник Г. К. зазначає, що важливим у доказуванні у таких провадженнях є зв'язок домашнього насильства як предикатного злочину з «наслідковим» злочином. Адже у цьому випадку «наслідковий» злочин вчиняється в умовах домашнього насильства, що обумовлює взаємозв'язок предметів доказування по цих кримінальних провадженнях, як характеристику обстановки, умов, особи, що вчинила ці злочини, та інших обставин, що підлягають встановленню. Вчені-криміналісти також обґрунтовано звертають увагу на важливість дослідження предикатного і «наслідкового» злочину, пов'язаного із домашнім насильством, у системному зв'язку та вказують на доцільність розробки окремих криміналістичних методик розслідування цієї категорії кримінальних правопорушень [2, с. 581].

Зазначене узгоджується з позицією Степанюка Р. Л., Гусєвої В. О. та Кікінчука В. В., які переконані, що вагомою підставою для диференціації методики розслідування вбивств, учинених у зв'язку з домашнім насильством, є криміналістична класифікація домашнього насильства як окремого явища та кримінальних правопорушень, з ним пов'язаних. Ці класифікації також дозволяють деталізувати окремі елементи методики (методик) розслідування досліджуваної категорії вбивств, зокрема типові слідчі ситуації, версії, тактичні завдання розслідування, алгоритми дій слідчого й тактичні операції [9, с. 163]. Встановлення обставин попереднього домашнього насильства має розглядатися у безпосередньому зв'язку з розслідуванням злочину, який був учинений унаслідок або в умовах такого насильства.

Зважаючи на зазначене, Шаповал К. А. вказує, що за допомогою фактичних даних про поняття та структурні елементи криміналістичної характеристики під час розслідування вбивств, скоєних у сім'ї, можливо визначити алгоритм розслідування зазначеної категорії кримінальних проваджень. Усі елементи

криміналістичної характеристики є по суті важливими, але їх перелік не є вичерпним, тому що вони можуть змінюватися залежно від обставин конкретного вбивства [10, с. 120].

Тобто встановлення попередніх фактів насильницької поведінки має значення не лише для характеристики особи, яка вчиняє кримінальне правопорушення, а також потерпілого, а й для з'ясування причин, умов і механізму вчинення основного кримінального правопорушення. У зв'язку з цим доказування у таких провадженнях має здійснюватися з урахуванням взаємозв'язку між попередніми проявами домашнього насильства та кримінальним правопорушенням, яке стало безпосереднім предметом досудового розслідування.

Окремо в межах нашого наукового дослідження доцільно звернути увагу на особливості проведення слідчих (розшукових) дій під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством. Так, однією з першочергових слідчих (розшукових) дій у таких провадженнях є огляд місця події. Проведення останнього спрямоване на своєчасне виявлення, збирання, перевірку та фіксацію первинної інформації. У зв'язку з цим після отримання відомостей про вчинення такого протиправного діяння працівники правоохоронних органів повинні забезпечити невідкладне реагування. Проведення огляду дозволяє зафіксувати обстановку місця події, виявити сліди насильницьких дій, пошкодження майна, предмети та інші об'єкти, які можуть мати доказове значення, а також отримати ті відомості, які є необхідними для визначення подальшого напрямку досудового розслідування.

Як зазначає Нікішев О. В., огляд місця події залишається однією з ключових слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні, що забезпечує здобуття первинної доказової інформації, яка має вирішальне значення для встановлення обставин кримінального правопорушення, формування версій та планування подальших етапів розслідування [11, с. 202]. Розглядаючи специфіку вчинення домашнього насильства, його розслідування вимагає розширеного підходу до проведення огляду місця події. Зокрема, побутове середовище є джерелом інформації про тривалість та систематичність протиправних посягань на потерпілого. Беручи до уваги наведене, зазначимо, що аналіз міжособистісних відносин у цьому контексті дозволяє встановити мотиви і причини вчинення кримінального правопорушення. За таких умов огляд місця події є не лише засобом отримання доказової бази, але й методом аналізу соціально-психологічних чинників, що є необхідним для формування стратегії подальшого розслідування.

Поряд з оглядом місця події важливе значення у контексті доказування мають особливості проведення допиту потерпілих та свідків, особливо якщо останніми є малолітні та неповнолітні особи. Як наслідок, це потребує застосування спеціального підходу до проведення відповідної процесуальної дії. Авраменко С. М., Мельник А. Р. та Чомахашвілі О. Ш. відзначають, що ефективність допиту залежить від застосування спеціальних тактичних прийомів, орієнтованих на вікові та психологічні особливості дитини, зокрема використання вільної розповіді, відкритих запитань, допоміжних методик та створення безпечного комунікативного середовища. Це дозволяє підвищити достовірність показань і мінімізувати негативний вплив процесуальних дій на психіку дитини [12, с. 353].

Тетерятник Г. К. та Сомик О. С., окрім проведення допиту за методикою процесуального інтерв'ю, звертають увагу на

доцільність роботи у таких випадках з NICHD-моделлю процесуального інтерв'ю, яка розрахована саме для роботи з дітьми та добре зарекомендувала себе у багатьох країнах. Робота з іншими категоріями потерпілих також, на нашу думку, повинна відбуватися за алгоритмами методик процесуального інтерв'ю, яке є більш «м'яким» та менш стресовим, аніж допит [2, с. 582].

Також застосування зеленої кімнати є дієвим інструментом створення належних умов для допиту дитини, яка постраждала від насильства. Метою її використання є проведення процесуальних дій у більш комфортному для дитини середовищі, зменшивши негативний психологічний вплив. Важливою гарантією досягнення цього є можливість уникнення додаткового контакту з кривдником та інших обставин, які можуть посилювати її емоційне напруження. Водночас використання зеленої кімнати не вирішує всіх проблем, пов'язаних із участю дитини у кримінальному провадженні, а тому має поєднуватися з іншими заходами процесуального та психологічного захисту.

Перспективним напрямком у цьому аспекті для України залишається поєднання моделей «зеленої кімнати» та Barnahus. Імплементация останньої як міжнародної моделі цілісної системи отримання допомоги постраждалим дітям охоплює правові, психологічні та соціальні складові. Це зумовлено наявністю мультидисциплінарної команди, до складу якої входять слідчий, прокурор, психолог, соціальний працівник та лікар. Спільна робота команди дозволяє не лише отримати достовірні показання, а й забезпечити комплексну оцінку стану дитини, її потреб і рівня безпеки. При цьому дитина не відчуває тиску або оцінки, а процесуальні та допоміжні дії організовуються максимально зручно та безпечно [13, с. 219].

Висновок. Аналіз проблем доказування кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством, дозволяє виокремити низку взаємопов'язаних напрямів. Першочерговим завданням доказування домашнього насильства є встановлення систематичності насильницької поведінки та належного документування окремих її епізодів. У випадках вчинення інших кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством важливим є встановлення взаємозв'язку між попередніми проявами насильницької поведінки та «наслідковим» кримінальним правопорушенням. Реалізація таких завдань безпосередньо залежить від своєчасності та якості проведення слідчих (розшукових) дій, а також від належного врахування психологічних особливостей потерпілих і процесуального статусу дітей. Комплексний характер наведених вище процесуальних засобів доказування та належна організація досудового розслідування дозволяють забезпечити повне встановлення обставин кримінального правопорушення та сформулювати відповідну доказову базу задля прийняття законного і обґрунтованого процесуального рішення.

Література:

1. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами : Закон України від 06.12.2017 року № 2227-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2227-19>.
2. Тетерятник Г. К., Сомик О. С. Окремі питання доказування при розслідуванні домашнього насильства. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 2. С. 580–582. DOI : <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-2/137>.

3. Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 28.02.2023 у справі № 725/4683/20. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109395413>
4. Базелюк В.В. Систематичність як ознака об'єктивної сторони домашнього насильства (СТ.126-1 КК України). *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2026. № 1 (51). С. 34–43. DOI: <https://doi.org/10.33216/2218-5461/2026-51-1-34-43>.
5. Постанова Верховного Суду колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду від 25.02.2021 № 583/3295/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95213443>
6. Постанова колегії суддів Третньої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 21.05.2025 у справі № 161/16879/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127702565>
7. Глобук І. В., Гутник А. В., Коць Є. П. Варіативність доказування домашнього насильства: праксеологічний аспект. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 4. С. 598–605. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.04.101>.
8. Гусєва В. О. та Шаповал К. А. Проблемні питання початкового етапу розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством. *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2023. № 3 (30). С. 642–654. DOI: <https://doi.org/10.32631/vsa.2023.3.62>.
9. Степанюк Р. Л., Гусєва В. О., Кікінчук В. В. Проблеми формування та реалізації методики розслідування вбивств, пов'язаних із домашнім насильством. *Право і безпека*. 2023. № 1 (88). С. 157–168.
10. Шаповал К. А. Визначення поняття та структури криміналістичної характеристики вбивств, учинених у зв'язку з домашнім насильством. *Право і безпека*. 2020. № 1 (76). С. 118–122.
11. Нікішев О. В. Особливості доказування у кримінальних провадженнях в умовах надзвичайних правових режимів : дис. ... д-ра філос. : 081 «Право». Одеса, 2025. 269 с.
12. Авраменко С. М., Мельник А. Р., Чомахашвілі О. Ш. Особливості допиту дітей, які стали жертвами домашнього насильства. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія: Право*. 2026. Вип. 95. С. 349–354.
13. Авраменко С.М. Дружне до дитини правосуддя у справах домашнього насильства: теорія і практика допиту (зелена кімната та Barnahus). *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія: Право*. 2026. Вип. 94. Ч. 3. С. 216–221.

Islankin S. Specific features of proving criminal offenses related to domestic violence

Summary. The author conducted a comprehensive scientific study of the specific features of proving criminal offenses related to domestic violence. Based on the results of the study, the main problems and specific features of the collection, verification, and evaluation of evidence during the pre-trial investigation of such criminal offenses were identified. Certain provisions of criminal procedural legislation, judicial practice, and scholarly approaches to proving domestic violence were analyzed. Particular attention was paid to establishing the systematic nature of violent behavior as one of the main elements of the criminal offense provided for in Article 126-1 of the Criminal Code of Ukraine. It was determined that establishing the systematic nature of domestic violence requires a comprehensive examination of the circumstances of its commission and proper documentation of all episodes of violent behavior. The specific features of proving criminal offenses related to domestic violence were examined, including cases where previous violence is connected with the commission of another, «consequential» criminal offense. The necessity of establishing a relationship between previous manifestations of domestic violence and other criminally unlawful acts was emphasized. The specific features of conducting crime scene inspections, interviewing victims and witnesses, applying procedural interviewing, as well as collecting and evaluating evidence in criminal proceedings related to domestic violence were identified. It was established that the effectiveness of proving criminal offenses related to domestic violence depends on the comprehensive use of procedural means, the timely conduct of investigative (search) actions, and the proper evaluation of evidence, as well as taking into account the specific characteristics of victims of domestic violence.

Key words: domestic violence, proving, evidence, systematic nature, pre-trial investigation, investigative (search) actions, victim, child.

Використання штучного інтелекту. Під час підготовки статті інструменти штучного інтелекту використовувалися виключно для мовного редагування, перевірки граматики, перекладу або інших допоміжних завдань, без використання згенерованих ними об'єктів як результатів академічної діяльності.

Дата першого надходження статті до видання: 05.08.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 28.08.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 01.10.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)